

Александър Величков

Безспорен факт е, че България е изправена пред тежка бежанска криза. Този извод се потвърждава отчетливо както от статистическите данни, така и от действителната обстановка на място в новооткритите бежански лагери. Броят на нелегалните мигранти и лицата потърсили закрила в България през 2013 г. е десет пъти по-голям от предходната година. В абсолютни стойности тези над 11 000 души са най-голямото количество мигранти и бежанци, които са влезали в България след 1989 г.

Подобна вълна от хора неизбежно са отразява върху приемащата ги страна. Проблемът в случая с България е, че тя няма капацитет да поеме тези хора и да им осигури адекватни условия на приемане и съответната качествена административна процедура по определяне на техния правен статут. И този проблем, макар едва сега станал обществено достояние, всъщност е заложен далеч назад във времето – още при изграждането на институционалната структура и правната база. Основните проблеми могат да се обобщят накратко по следния начин: тежка и усложнена административна процедура, редица законодателни пропуски, лоша координация и взаимодействие между компетентните държавни институции (Министерство на вътрешните работи, Държавна агенция за бежанците при Министерския съвет и Държавна агенция „Национална сигурност“), недостатъчен административен и финансов капацитет, липса на адекватно планиране и стратегия за овладяване на кризисни ситуации.

Хуманитарната криза е факт. Хилядите мигранти и бежанци са вече тук, превръщайки се в сериозен проблем за българското общество и държава. От една страна се поражда конфликт на етническа и религиозна основа с местното българско население, а от друга страна са социално-икономическите измерения, свързани с българската конюнктура – общото между всичко това е, че става въпрос за сериозен политически проблем. Във връзка с това една от най-съществените последици е несъмненото разрастване на ксенофобските и националистическите тенденции. Именно тук е ролята на държавата и правото да възпират подобни тежнения и да ги санкционират, когато преминават допустимите граници. В това отношение особено

Написано от Александър Величков
Петък, 06 Декември 2013 15:37

важен е мониторингът на медиите, някои от които често манипулират факти и използват свободата на словото за користни цели (агитация чрез използване езика на омразата, търсене на сензация за привличане на публика и т.н.). Политическите партии също играят съществена роля по проблема чрез позицията, която заемат. В този контекст не е изненадващо, че редица партии опитват да се нагодят спрямо обществените настроения, заемайки често крайни и негативни позиции. Подобно поведение на политическите партии за пореден път доказва тяхната незрялост и съответната ограниченост на гражданското ни общество и установената демократична система.

На първо място отговорните институции следваше да направят ясно разграничение в публичното пространство между понятията „мигрант” и „бежанец” (последното разбрано в най-широк контекст, като лице нуждаещо се от международна закрила). По този начин недоразуменията и полярното отношение към различните категории чужденци щяха да бъдат ако не избегнати, то поне смекчени. Вместо това се получи смесване на правните понятия и изместване на дебата в медиите в чисто емоционална посока. Именно тази емоционалност на публичните обсъждания ги отклони от рационалната плоскост, на която следва да бъдат разглеждани подобни значими политически теми. Фокусът падна върху наличието на събитие, а не върху това как трябва да се действа, за да се преодолеят негативните ефекти от него. Защото бежанската криза е както хуманитарен проблем, така и проблем на националната сигурност. По данни на Главна дирекция „Гранична полиция” на МВР през октомври 2013 г. средно по 100-150 души на ден са преминавали нелегално от турска в българска територия през т.нар. „зелена граница”. Тук възниква логичния въпрос доколко българо-турската граница е обезопасена по отношение трафика на хора, наркотични вещества, исторически ценности и др.? Бежанската вълна от Сирия всъщност изигра и положителна роля, доколкото повдигна съществения въпрос за граничния контрол, който осъществява България – както в национален план, така и в общоевропейски. Като държава-членка на ЕС и външна граница на Общността, България е изправена пред огромното предизвикателство да охранява две припокриващи се граници. Именно очевидната неспособност на страната ни да изпълнява своите задължения по охрана на границата, което ясно пролича през последната една година, стана и причина за засилване на съпротивата сред Великобритания, Германия, Франция и Холандия за присъединяването на България към Шенгенското пространство. Макар бурната реакция на редица неправителствени организации по отношение на намеренията на българското правителство за укрепване на защитните съоръжения по българо-турската граница, това е единствената възможност за намаляване на нелегалното преминаване в българска територия. Появиха се опасения, че това би възпрепятствало възможността чужденци да поискат закрилата на българската държава. Подобно твърдение е несъстоятелно, доколкото всеки човек може да отправи подобна молба в граничните контролно-пропускателни пунктове.

В създалата се ситуация назрява и друг съществен момент – този, в който България ще трябва да обяви своята невъзможност да приема повече мигранти и бежанци. С отварянето на СДВНЧ – Любимец към МВР през 2011 г. и ТЦ – Пъстрогор към ДАБ-МС през 2012 г., както и с разширяването на РПЦ – София към ДАБ-МС през 2013 г. капацитетът на България за прием и настаняване на чужденци достигна 3 000 души. Това обаче се оказа крайно недостатъчно за посрещане на влезлите в страната през 2013 г. над 11 000 души. Липсата на сграден фонд и финансов ресурс за поемането на тази вълна от хора доведе до почти паническото им настаняване в изоставени училища и военни поделения в гр. София (кв. „Враждебна” и кв. „Военна рампа”), с. Ковачевци, гр. Харманли, гр. Елхово. Същевременно числеността на държавната администрация обслужваща нелегалните мигранти и търсещите закрила лица остана непроменена, въпреки десетократно по-високия брой чужденци влезли в България. Така се стигна до положение, при което хората настанени в тези лагери трябва да живеят в изключително мизерни условия, а държавната администрация не е в състояние да обработи техните молби за закрила. Проблемът с интеграцията на получените закрила чужди граждани е не по-малко сложен. Нефункционалността на системата е още по-очевидно, когато става въпрос за лица, чиито молби получават негативно решение, тъй като то подлежи на обжалване пред две съдебни инстанции. Но дори и българският съд да потвърди отхвърлянето на дадена молба за статут, Дирекция „Миграция” на МВР рядко предприема действия за репатрирането на чужденеца до страната му на произход. Така същият подава последваща молба за закрила и спиралата на законната и административна неефективност се оформя.

Така неефикасната защита на българските граници в съчетание с тромавите законови процедури, финансова неосигуреност и ниският административен капацитет превръщат България в заложник на собствената ѝ неподготвеност. Това от своя страна води до ръст на националистическите тежнения сред българското общество и повишава риска от нарастване на етно-религиозното напрежение и обостряне на криминогенната обстановка вътре в страната. Присъединяването към Шенгенското пространство пък все повече изглежда като далечен мираж. Същото се обуславя и от възраженията на Великобритания срещу свободното движение на български и румънски граждани от 1 януари 2014 г. Повечето статии и репортажи в западноевропейските медии не пропускат да отбележат, че България е „най-бедната държава в ЕС”. Нарастването на негативните отзиви за България в съчетание с бежанския проблем и вътрешнополитическата криза (нестабилното парламентарно мнозинство, гражданските протести, икономическите затруднения) водят до загубата на доверие в българската държавност и способността ѝ да се справя с политическите си задачи. Всичко това за пореден път показва необходимостта от провеждане на ясна и категорична политика, съобразена с реалностите, но и със стратегическа визия в бъдещето.